

Sözlü Çeviride Sözlü Dil

Spoken Language in Interpreting Studies

Prof. Dr. Şeref ATEŞ *
Burak ÖZSÖZ**

Öz:

Farklı iki dilde olmak üzere, en az iki katılımcı arasında gerçekleşen iletişim ortamında, bir yandan iki taraf arasındaki olası çatışma ve anlaşmazlıkları önlemeye ve katılımcıların kendilerini anlaşılır bir biçimde ifade etmesine yönelik edimlerde bulunan sözlü çevirmen, diğer yandan da farklı iki ekin arasında makro düzeyde bir ekinlerarası arabuluculuk görevi üstlenmektedir. Sözlü çevirmenlerin, karşılıklı sözceleme -karşılıklı sözce üretme edimi- durumundaki varlıkları açısından, etkin birer katılımcı olarak kabul gördükleri varsayımından hareketle, üçüncü bir kimlik olarak bu etkileşim ortamında kendilerini nasıl konumlandıkları sorusu makro düzeyde olduğu kadar mikro düzeyde de araştırılmalıdır. Bu amaçla, sözlü çeviriye yönelik araştırmalar, sözlü çeviri ürünü üzerinden yapılan ürün odaklı çalışmalar ile yetinmemeli ve etkileşim anı, tüm katılımcıların hem dilsel hem de dil-dışı unsurlar açısından yaptığı katkılar ile değerlendirilmeye alınmalıdır. Her sözlü çeviri ortamı kendi içinde farklı iletişimsel devingenliğe sahip olsa da, bir sözlü dil ortamıdır ve yazılı dilden farklı olmak üzere, sözlü dilin devingen yapısının bilinmesi her sözlü çeviri araştırmacısı için faydalı bir ön çalışma olarak

*Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, ates@sakarya.edu.tr

**Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Doktora Öğrencisi, burak.ozsoz@ogr.sakarya.edu.tr

görülebilir. Araştırmacılara, tüm katılımcıların dilsel ve dil-dışı ortamda olmak üzere iletişim ortamına yaptıkları katkıları göz önünde bulundurarak devingen bir yaklaşım sergileme imkânı tanıyan konuşma çözümlemesi ve onun ortaya koyduğu araç ve kavramlar, çalışmanın kuramsal zeminini oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sözcelem, Konuşma Çevirisi, Konuşma Çözümlemesi

Abstract:

While preventing conflict and enabling parties-at-talk to fully express themselves, interpreters are also expected to act as intercultural mediators, communication facilitators and bridges between cultures, maximizing the interactional closeness among interlocutors. Given that the interpreters are regarded as ratified participants in terms of their existence in the act producing strings of utterances, the question of how they position themselves in a three party interaction as a fully-pledged participant needs to be examined on verbal and non-verbal dimensions together. Every mediated setting, despite having unique features of different communicative occurrences, account for the key features of spoken language and it is therefore a must for the researchers in interpreting studies to have a full grasp of the dynamism of mundane talk. This study builds on the conceptual tools and notions defined by conversation analysis to adopt a dynamic approach that accounts for the behaviour displayed by all participants in interaction.

Keywords: Enunciation, Dialogue Interpreting, Conversation Analysis

1. Giriş

Sözlü çeviride, ardıl ve andaş (eşzamanlı) olmak üzere iki genel sınıflandırmadan söz etmek mümkündür. Her iki çeviri türü de kendine özgü bildirişim ortamına sahip olmakla birlikte, her şeyden önce birer sözlü dil ortamlarıdır. Bوندandır ki, sözlü dilin kendine özgü devingen yapısının bilinmesi, sözlü çeviri bildirişim ortamındaki dilsel veya dil-dışı bir unsura yönelik çalışan araştırmacılar için bir anlamda ön gerekliliktir. Bu çalışmada, sözlü dilin kendine özgü normları ele alınıp, bir ardıl çeviri türü olan konuşma çevirisine yönelik çalışmalarda, sözlü dile yönelik farkındalığın hangi düzlemde ne tür faydalar getirebileceği üzerinde durulacaktır. Sözlü dilde, tek dilli bildirişim ortamına yönelik çalışmalarda kullanılan bir dizi dilbilim kaynaklı kavramsal gereç ise, bu çalışmada benimsenen söylem çözümlemesi odaklı yaklaşımı temsil etmesi açısından yol gösterici olacaktır.

2. Yazılı Dile Karşı Sözlü Dil

Sözlü dil ve yazılı dil iki ayrı dil düzlemidir. Her iki düzlem de belli normlara sahiptir ve iki düzlemde birinin diğerine kıyasla daha karmaşık bir yapıya sahip olduğundan söz etmek doğru bir yaklaşım olmayabilir. Özellikle, sözlü dilin

yazı diline göre biçimsellikten uzak, ayırt edici özelliklere haiz olmadığı gibi genelenekçi yaklaşımlar günümüzde kabul görmemektedir. Zira sözlü dilin önceden saptanmış bir dizi kalıp ile sınırlandırılmayan devingen bir yapıya sahip olması, gelişimi itibarı ile herhangi bir normsal değere sahip olmadığı anlamına gelmemelidir. Halliday'e göre "her iki dil düzlemi de kendi yolunda bir tür karmaşıklığa sahiptir" (1989: 62). Yazı dilinden farklı olarak, söz tekrarları, üst üste binmeler, tamamlanmamış cümleler gibi kendine özgü, özensiz unsurlara sahip sözlü dil düzleminde alıcı ve verici genelde bir arada bulunur. 'Konuşucu/konuşan özne' ile 'dinleyici' ikilisinin yerine, birbirini var eden 'alıcı' ve 'verici' ikilisinin tercih edilmesi, sözlü dilin devingen yapısına dikkat çekmek açısından doğru bir tercih olabilir. 'Alıcı' tercihi ile, dinleyici bir bakıma pasif konumdan çıkarılmış olur. Sözlü dil ortamında anlam, tüm katılımcılar arasında karşılıklı müzakere edilir. Alıcının sessizliği dahi anlamlı olabilir. Alıcı ve vericinin bir arada bulunduğu sözlü dil düzleminde, birbirlerinin sözel boyutta ürettiklerinin ötesinde sözel olmayan boyutta da ürettiklerini gözlemeleme fırsatına sahiplerdir. Alıcı ve vericinin karşılıklı sözce üretme ediminde buldukları bu etkileşim durumunu 'bildirişimde karşılıklı sözceleme' (co-enunciation) olarak tanımlayabiliriz.

3. Karşılıklı Sözceleme

İçinde bulunduğumuz bildirişim ortamında çevre ile etkileşim sonucunda birçok yeni duruma ve bu durumları tanımlayacak sözel bilgiye maruz kalırız. Doğan (2014: 191), belleğimize kaydettiğimiz bu bilgilerin belirli özellikleri bakımından bir araya gelerek bir düzen içerisinde örgütlendiğini ve böylece düşüncelerin oluştuğunu, düşüncelerin ise soyutlama halinde olan ve henüz dilbilgisel bir yapılanma içinde olmayan önermeleri (propositions) tetiklediğini ifade eder. Birey bu anlam oluşumlarına 'sözce' olarak ses kazandırır. Fiziksel ve sessel bir eylem olan sözce, Vardar (2002: 181)'a göre bir konuşan öznenin ürettiği, "iki susku arasında yer alan söz zinciri parçası; sözceleme edimiyle ortaya çıkan söylem (...)" dir. Bu tanımlamada da dikkat çekildiği üzere, konuşan özne oluşturduğu sözcesi ile kendisini, özneliğini ortaya koyar (Günay 2002: 14). Sözlü dilde ancak üretildiği uzam ve zaman içinde gerçek değerini bulan sözcenin bir bütün olarak kavranabilmesi için taşıdığı bürünel (prosodic) özellikler önemlidir. Yüzey yapıda aynı biçimsel özelliklere sahip bir sözcenin sözlü dilde bir bağlam dâhilinde değerlendirildiğinde farklı işlevsel özelliklere sahip olabilir. Örneğin; dışarıdan vurulan kapıya içerideki birinin "geldim!" şeklinde verebileceği ilk tepkiyi takiben, kapının ısrarla vurulmaya devam etmesi durumunda yine aynı biçimsel özellikler ile "geldim!" diye ses vermesi, sözlü dil açısından elimizde bir tümce ve iki farklı sözce olduğu anlamını taşır. Zira yapısal özellikleri bakımından aynı birbirinin kopyası olan bu iki sözce işlevsel açıdan birbirinden oldukça farklıdır. Aynı tepkiyi ikinci kez veren konuşan öznenin, kapının ısrarla ve sabırsızlıkla vurulmasına kızgınlık ile tepki veriyor olması ve bu sözcenin duygu değerinin bir önceki farklı olması sözlü dilin devingen yapısına dikkat çekebilmek için önemlidir. 'Sözce' olgusu, 'söz' ve '-ce'

olarak iki biçimbirim halinde ele alınabilir. Buradaki ‘-ce’ biçimbirimi konuşan öznenin bireyselliğini çağrıştırır. Benzer biçimbirimsel kullanımlara kişilerin öznel görüşlerini yansıtmadan önce kullandıkları ‘ben+ce’, ‘sen+ce’ gibi dil göstergelerinde de rastlanabilir. Diğer bir biçimbirim ‘söz’ ise Saussure tarafından ortaya atılan ‘dil/söz’ dikotomisini¹ anımsatır. Genel bir olgu olan ‘dil’ ile dilin bireysel tarafını temsil eden ‘söz’ün tanımlamasını Saussure şu şekilde yapar:

“Toplum içinde dil, her beyinde bulunan izler bütünü olarak yaşar ve birbirinin eşi tüm örnekleri bireylere dağıtılmış bir sözlüğü andırır. Dil, herkesin ortak malı ve kişisel istenç dışı olmakla birlikte, ayrı ayrı her bireyde de bulunur. Söz ise bireylerin söylediklerinin toplamıdır. (...). Sözü tüm gerçekleştirmeleri bireysel ve anlaktır. Özel durumların toplamından başka bir şey yoktur bu düzlemde” (1985: 22-23).

‘Dil’, bireysel edim ile somut bir hal alır ve var edilir. ‘Dil’in devingenliğini besleyen ‘söz’ olduğuna dikkat çeken Benveniste şu saptamalarda bulunur:

“Dilin kullandığı bireysel edim öncelikle konuşucuyu bir ölçüt olarak sözcelemin zorunlu koşulları içine sokar. Sözcelemden önce, dil yalnızca dilin bir olanağıdır. Sözcelemden sonra, dil bir konuşucudan kaynaklanan, dinleyiciye ulaşan, sesli bir biçim ve karşılığında başka bir sözcelem doğuran bir söylem edimi olarak gerçekleşir” (1995: 140).

Dil kullanıcılarına dil dizgesini kendi özneliği içerisinde ele alma imkânı veren sözcelem durumunu Kıran ve Kıran (2010: 210), bir sözcenin üretildiği koşulların sözcenin kendisinden daha anlamlı olabileceği şeklinde tanımlar. Bir sözcelem durumunda bir sözce üretme ediminde bulunan konuşan öznenin amacı karşı tarafı harekete geçirmek ve bir eylem içine sokmaktır. Sözlü dile özgü olarak, ‘alıcı ve verici’ ilişkisinde konuşan öznenin ister istemez öznel duruşu ortaya çıkar. Kişisel görüşlerin dile getirildiği bu öznel durumda amaç çoğu zaman karşı tarafı ikna edebilmek veya onu kendi görüşüne çekebilmektir. Bu sözcelemsel bir duruş olarak tanımlanabilir. Alıcı ve vericinin karşılıklı söyleşme durumu (co-locution) taraflardan birinin diğerini ikna etmeye yönelik bir söylemde bulunduğu noktada yerini karşılıklı sözcelemeye (co-enunciation) bırakır.

4. Konuşma Çevirisinde Bildirişimsel Ortam

Bir ardıl çeviri türü olan konuşma çevirisine yönelik tanımlarda hizmet sağlayıcıları ile hizmet alanların bir çatı altında bulunduğu kurumsallık olgusuna vurguda bulunulur. Sağlık, eğitim, göç, hukuk, toplum hizmetleri gibi farklı kamu hizmeti alanlarında bir sözlü çevirmenin varlığında gerçekleşen konferans dışı sözlü çeviri uygulamalarına verilen genel bir ad olarak öne çıkan konuşma çevirisi özellikle doksanlı yıllarda toplum çevirmenliği ile eşanlamlı olarak kullanılmış olsa da güncel bir yaklaşım ile konuşma çevirisi daha kapsamlı bir sınıflama olarak kabul edilmektedir (Davitti 2015: 102). Kamu hizmeti çevirmenliği, kültür çevirmenliği,

¹ Birbirini besleyen ikili yapılara verilen genel ad.

irtibat çevirmenliği, toplum odaklı çeviri gibi türlü tanımlamalar ile karşılaşmak mümkün iken, sözlü çevirmenin çeviri ediminin dışında, diğer katılımcılarında bildirişim ortamına verdikleri sözel ve sözel olmayan boyuttaki katkıdan ötürü konuşma çevirisi tanımı literatürde kendine öncelikli yer bulmaktadır.

Genellikle üçlü katılımlı bir bildirişim ortamı olan konuşma çevirisinde, sözlü çevirmenin sözcelsel varlığı diğer iki katılımcı arasında arabuluculuk rolünü üstleniyor olmasından ötürü önemlidir. Wadensjö (1998: 12) aynı dili konuşmayan ve aynı kültürel artalandan gelmeyen bireylerin karşılıklı etkileşim sürecine çevirmenin üçüncü bir katılımcı olarak dahil edildiğine işaret eder. Anlamın karşılıklı olarak müzakere edildiği bu etkileşimde, çevirmen dilsel olana olduğu kadar dil-dışı olana da aracıdır. Kültürün de bir dil-dışı unsur olduğunu unutmamak da fayda vardır. Doğan (2011: 3)'a göre, konuşmacı-dinleyici-çevirmen üçlüsü arasındaki etkileşimde konuşmayı yapan tarafın ses tonu, bakışı, mimikleri, jestleri gibi beden dili ve kişiliği; dinleyenlerin konuşma ile ilgili sözel olmayan tepkileri gibi kayıt edilmesi mümkün olmayan birçok dil-dışı etken, sözlü çeviri sürecinde anlamın oluşmasında ve iletişimin sağlanmasında rol oynar. Mason (2001: ii) konuşma çevirisine yönelik çalışmaların bağlamın önemli bir kısmını oluşturan dil-dışı unsurlardan bağımsız sadece sözlü dil metinleri olarak ele alınmasının yeterli olmadığına işaret eder. Diğer bir deyişle, sözlü çevirmenin çeviri ediminin sadece ürün üzerinden değerlendirilmesinin bir sözlü dil düzlemi olan konuşma çevirisinin bildirişim ortamını anlamakta yetersiz kalacağı vurgusunda bulunmaktadır. Davitti (2012: 24), konuşma çevirisinin diyaloga dayalı doğasından ötürü sözlü çeviri çalışmalarında söylem odaklı sözlü çeviri araştırmalarının literatürde geniş yer bulduğunu belirtir. Sözlü çeviri çalışmalarında söylem odaklı etkileşim paradigmasının (Pöchhacker, 2004) önünü açan iki çalışmadan söz etmek yerinde olabilir: 'Bir Söylem Süreci Olarak Sözlü Çeviri' Roy (2000); 'Bir Etkileşim Ortamı Olarak Sözlü Çeviri' (Wadensjö, 1998).

5. Konuşma Çevirisinde Dilbilimsel Yaklaşımlar

Bir sözlü çeviri bildirişim ortamının sözel ve sözel olmayan boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınabilmesi için o ortamın görsel ve işitsel olarak kayıt altına alınması bir ön gereklilik olmakla birlikte o ortamın sistematik olarak incelenmesi için tek başına yeterli değildir. Zira yapılması gereken o görsel-işitsel malzemenin belli uzlaşımlar dâhilinde yazılı dile aktarılması, çevriyazısının (transcription) yapılmasıdır. Temel amaç, sözlü dilin devingen yapısının mümkün olduğunca yazılı dile yaşatılmasıdır. Bu süreç 'sözlü dil çevirisi' olarak adlandırılabilir. Lakin çevriyazı, sözcük ve tümcelerin sözdizimsel bir ilişki içerisinde yazıya dökülmesinden ibaret değildir. Sözlü dile özgü, durak, ünlü uzamaları, konuşma hızı, tonlama ve ezgi gibi bürünsel özellikleri de içinde barındıran kapsamlı bir çalışmadır (Yılmaz 2012: 169).

Yazı dilindeki yerleşik noktalama işaretleri, çevriyazıda kullanılmaz. Kimi uzlaşımsal noktalama işaretleri ise yazı dilindeki kullanımlarından farklı anlamlar

içerir. Etkileşim ortamının tüm özelliklerinin aynı çevriyazıda yansıtılması olası değildir. Çevriyazıda önemli olan “okunabilirliğin/takip edilebilirliğin” (readability) sağlanmasıdır. Bundandır ki, konuşma çevirisine yönelik çalışan araştırmacılar, sözel ve sözel olmayan boyuttan genellikle bir dilsel ortamdan bir de dil-dışı ortamdaki çevriyazı sürecine dâhil edilmesi, okunması imkânsız bir metnin oluşumuna yol açar. Bu noktada yapılması gereken, araştırmacının amaçları doğrultusunda seçici davranılmasıdır. Çevriyazı, gerçek yaşam verilerinin yerine geçmez, o verileri sadece temsil eder. Bir bildirişim ortamı kendi organik ve devingen yapısı içinde gerçekleşirken, çevriyazı ise o bildirişim ortamı olup bittikten sonra oluşturulur. Buna karşın, anlık *bakış* gibi, etkileşim anında kolaylıkla gözden kaçabilecek bir dil-dışı unsur, uygun bir çevriyazı ile kâğıt üzerinde somutlaştırılabilir ve o sözcüğe anına yaptığı katkı bakımından ele alınabilir bir biçime dönüştürülebilir.

Çevriyazısı yapılan her dilsel ve dil-dışı unsur, diğer araştırmacılar için paylaşılabılır kılınmış inceleme verisidir. Farklı araştırmacılar aynı etkileşim ortamına yönelik kayıt malzemesini farklı bir zaman ve uzamda olmak üzere ele alabilir ve aynı malzemedeki farklı bir çevriyazı oluşturabilir. Böylelikle, farklı zamanlarda aynı malzemedeki elde farklı çevriyazılar, mukayese amacıyla diğer araştırmacıların hizmetine sunulmuş olur. Sözlü verilerin çevriyazısı için araştırmacılar özellikle Jefferson (2004) tarafından zaman içinde geliştirilmiş uzlaşımları kullanırlar. Bu uzlaşımlar, sadece “ne söylendiğini” değil, aynı zamanda da bir şeyin “nasıl söylendiğinin” ayrıntılarını çevriyazıda olabildiğince verebilmeyi amaçlar. Çevirmenin, dilin tüm karmaşık yapılarını çözümleyebilecek ve yorumlayacak dilsel bir yaklaşımı olmalıdır. Çevirmen, aynı biçimsel özelliklere sahip bir sözcüğün farklı bağlamlar içinde farklı işlevler kazanabileceğinin farkında olmalıdır. Sözlü dil çevirisinde çevirmen, yüzeyde var olandan sıyrılmalı ve dilce ifade edilenin sözcüksel değerini yorumlama yoluna gitmelidir.

Wadensjö (2001: 192), sözlü dil çevirisi çalışmalarının, sözlü dil uzlaşımlarının yazı dilinden ne denli farklı olduğunu fark etmesini sağladığını ve zaman içinde yazı dilinin yerleşik normlarını içselleştirmiş olmasının, sözlü çeviri edimi üzerinde de olumsuz anlamda bir etki sahibi olduğunu ifade eder. Etik unsurlar bir yana, sözlü dilin devingen yapısını gözlemleyebilmek için, çevirmen ihtiyaç duyabileceği ortam ve malzemeyi tek dilli tüm bildirişim ortamlarından doğal yoldan sağlayabilir.

6. Bir Söylem Çözümlemesi Yaklaşımı: Konuşma Çözümlemesi

Konuşma çözümlemesi, Harvey Sacks, Emanuel Schegloff, Gail Jefferson gibi önde gelen dilbilimcilerin 1970 yıllardaki çalışmalarında ortaya çıkmış bir alandır. Konuşma çözümlemesi bakış açısında, etkileşimde bir dizgesellik içerisinde yapısal bir örgütlenmenin geliştirilmesi amaçlanır. Başlangıçta günlük konuşmaları ele alan konuşma çözümlemesi, daha sonra ise kurumsal söyleme sahip ortamlara odaklanmıştır. Gündelik dildeki konuşmaların doğasını anlamak iki açıdan

önemli olabilir: (i) gündelik dil ve söylemler insanların yaşamları boyunca en sık kullandığı etkileşim modudur, (ii) gündelik dil, kurumsal ortamlardaki konuşma ve söylemleri daha kolay anlayabilmemiz için bir anahtardır. Drew ve Heritage ise, gündelik konuşmaların önemine şu sözlerle dikkat çeker:

“Konuşma çözümlemesine dayalı araştırmaların başlangıcı kısmen, günlük konuşmaların toplumsal dünyadaki etkileşimde baskın bir araç olduğunun farkına varılmış olmasına dayandırılır. Her ne kadar basitleştirilmiş de olsa, bir çocuğun toplumsallaşma sürecinde ilk olarak karşılaştığı temel etkileşim biçimi de yine gündelik konuşmadır. Sıradan konuşma biçimleri, kurumsal ortamlar gibi daha resmi etkileşim türlerini kavrayabilmemiz ve tecrübe edebilmemiz için bir nevi temel ölçüt görevi görür. [...]. Tercihen akranlar arasındaki gündelik konuşmalara yönelik çalışmalar, hastane veya okul gibi söz dil ortamlarına özgü özelliklerin saptanması noktasında ilkeli bir yaklaşım önerisi getirilmesine vesile olabilir. Kurumsal etkileşim ile gündelik konuşma arasında yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar, kuramsal ve deneysel gelişim için en azından bir yol açılmasına katkı verecektir” (Drew ve Heritage 1992: 19).

İster kurumsal olsun ister gündelik, konuşmalar örgütlü etkinliklerdir. Konuşmanın nasıl örgütlendiğine yönelik çalışmalarda temel vurgu: ortak bir amaca yönelik olarak işbirliği halinde konuşmanın katılımcılar tarafından başarıya ulaştırılmasıdır. Bu noktadan hareketle, konuşma çözümlemesinde bulunan araştırmacı, konuşmacıların karşılıklı bir müzakere içerisinde, bir bütün olarak konuşmayı ve içinde buldukları ortamı ne şekilde anlamlandırdıkları ve eyleme geçtiklerine dair bir farkındalık geliştirmelidir. Konuşma çözümlemesinin dayandığı temel taşlardan biri *dizidir* (sequence). Söz sırası alma ve soru-cevap gibi bitişik çiftler, *dizi düzenine* (sequence organization) dair ele alınan ilk iki konu başlığı olmuştur. Söz sırası alma ve bitişik çiftlere yönelik çözümlemeler hangi toplumsal çevreden geliyor olurlarsa olsunlar katılımcıların ortak bir eylem içerisinde konuşmayı nasıl yönlendiklerini anlama imkanı sağlar.

7. Sözlü Çeviride Konuşma Çözümlemesi

Konuşma çözümlemesinin inceleme birimi olarak sözlü dile yönelmesinin sebebi, toplumsal etkileşimin karmaşık yapısına bir düzen dâhilinde açıklama getirebilmektir. Sözlü dildeki söz konusu konuşmalar ile kast edilen ise etkileşim esnasında karşılıklı olarak yapılan konuşmalardır. Konuşma çözümlemesi ekseriyetle tek dilli ortamlarda uygulanagelmisse de sözlü çeviri çalışmalarında da araştırmacılar tarafından kullanılmaktadır (Bot 2005; Roy 2000; Wadensjö 1998). Konuşma çözümlemesinde geçen *konuşma* kavramı sadece dilsel olanı ifade etmez. Duruş, el-kol hareketleri, yüz ifadeleri ve ortamın gerekliliğinde olmak üzere ifa edilen tüm eylemler de konuşma çözümlemesinde ele alınır.

Konuşma çözümlemesinde amaçlanan, konuşmacıların edinçlerinin, ne bildiklerinin ölçülmesi değildir. Konuşmacıların örtük olarak ne demek istedikleri

veya o toplumsal paylaşımda hangi stratejik niyetler beslediklerini ortaya çıkarmak da değildir. Benzer şekilde, sözlü çeviriye konuşma çözümlemesi odaklı bir yaklaşımda amaçlanan, çeviri ürün üzerinden sözlü çevirmenin dilsel ortamdaki hatalarının ele alınması değil, o hataların etkileşim anında o paylaşımda olmak üzere ne gibi etkilerinin olduğunun keşfedilmeye çalışılmasıdır. Detaylı bir inceleme için, birer sözlü dil ortamı olan sözlü çeviri ortamlarının görsel-işitsel olarak kayıt altına alınması elzemdir.

Konuşma çözümlemesine yönelik eleştiriler de yok değildir. Konuşma çözümlemesi makro-ölçekli konulardan ziyade mikro-ölçekli yapılara odaklanır. Sözlü çeviri ortamlarının daha ziyade kurumsal ortamlarda cereyan ettiği ve bu kurumların da eğitim, hukuk, sağlık gibi daha geniş toplumsal dizgeler çerçevesinde konumlandırıldıkları düşünüldüğünde, makro-toplumsal yapıların etkileşim üzerindeki etkilerini dikkate almayan konuşma çevirisine yönelik eleştiriler olağan karşılanabilir.

Konuşma çözümlemesi, bulgularının evrenselliğine yönelik bir iddiada bulunmaz. Genellemelere varmak adına daha geniş ölçekli sözlü dil derlemlerinin çevriyazısına ihtiyaç duyulurken, konuşma çözümlemesi sınırlı veri kümesine dayanır. Bundandır ki, küçük ölçekli nitel çalışmalar için daha uygundur. Buna karşın, geniş ölçekli bir derlem üzerinden yapılacak çalışmalarda kolaylıkla gözden kaçabilecek olan küçük detaylar, konuşma çözümlemesinin etkileşim anı üzerinde söz sahibi olan dilsel ve dil-dışı unsurların en ince ayrıntısına kadar ifşa edilmesine imkân veren doğası gereği, daha sağlıklı bir zeminde olmak üzere ele alınabilir (Davitti 2012: 70).

8. Sonuç:

Sözlü çeviri ortamları birer sözlü dil ortamlarıdır ve sözlü dilin yazı dilinden farklı olarak sahip olduğu devingen yapısının bilinmesi bir sözlü çeviri araştırmacısı için bir bakıma bir ön gerekliliktir. Özellikle konuşma çevirisine yönelik çalışmalarda, üçlü etkileşim ortamının dilsel ve dil-dışı özelliklerinin üretildikleri sözceleme anı içerisinde ele alınabilmesine imkân veren konuşma çözümlemesi yaklaşımı tek dilli bildirişim ortamlarının görsel ve işitsel olarak kayıt altına alınıp çevriyazı yolu ile belli uzlaşımlar üzerinden kâğıda aktarılmasını gerektirir. Konuşma çözümlemesinin sunduğu söz sırası (turn-taking), bitişik çiftler (adjacency pair), dizi düzeni (sequence) gibi kavramsal gereçler konuşma çevirisine yönelik çalışmalarda yön gösterici olabilir. Zira anlamın karşılıklı olarak müzakere edildiği konuşma çevirisi ortamında sözlü çevirmen dilsel olana olduğu kadar dil-dışı olana da aracıdır ve onun sözcelemsel varlığı sadece çeviri ürün üzerinden ele alınamaz. Konuşma çevirisi bildirişim ortamında dilsel edimleri kadar 'bakış' gibi dil-dışı edimleri ile de söz konusu müzakerede etkin şekilde yer alır. Konuşma çevirisine yönelik çalışmalarda, çevirmenin kendini nasıl var ettiği ve bunun katılımcı çerçeveyi nasıl etkilediği sözel boyutta olduğu kadar sözel olmayan boyutta da araştırılmalıdır.

Kaynaklar:

BENVENİSTE, Emile, (1995), *Genel Dilbilim Sorunları*, (Çeviren: N. Öztokat), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

BOT, Hanneke, (2005), *Dialogue Interpreting in Mental Health*, Amsterdam: Rodopi.

DAVİTTİ, Elena, (2012), "Dialogue Interpreting as Intercultural Mediation. Integrating Talk and Gaze in the Analysis of Mediated Parent-Teacher Meetings." Yayınlanmamış doktora tezi, University of Manchester.

DAVİTTİ, Elena, (2015), "Gaze", *Routledge Encyclopedia of Interpreting Studies*, (eds Pöchhacker F., Grbic N., Mead P., Setton R.), Routledge, pp. 168-168.

DOĞAN, Aymil, (2011), *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*, Ankara: Siyasal Kitabevi.

DOĞAN, Aymil, (2014), *Sözlü ve Yazılı Çeviri Odaklı Söylem Çözümlemesi*, Ankara: Siyasal Kitabevi.

DREW, P. ve HERİTAGE, J. (eds), (1992), *Talk at Work: Interaction in institutional settings*, Cambridge: Cambridge University Press.

GÜNAY, Doğan, (2002), *Göstergebilim Yazıları*, İstanbul: Multilingual.

HALLİDAY, M. A. K., (1989), *Spoken and written language*, Oxford: Oxford University Press.

JEFFERSON, Gail (2004), "Glossary of transcript symbols with an introduction", *In Conversation Analysis: Studies from the First Generation*, (Gene H. Lerner, ed.), Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins, pp. 13-31

KIRAN, Zeynel, (2010), *Dilbilime Giriş*, Ankara: Seçkin Yayınları

MASON, Ian (ed.), (2001), *Triadic Exchanges. Studies in dialogue interpreting*, Manchester: St. Jerome.

PÖCHHACKER, Franz, (2004), *Introducing Interpreting Studies*, London: Routledge.

ROY, Cynthia, (2000), *Interpreting as a Discourse Process*, Oxford: Oxford University Press.

SAUSSURE, De Ferdinand, (1985), *Genel Dilbilim Dersleri*, (Çeviren: B. Vardar)

VARDAR, Berke, (2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual.

WADENSJÖ, Cecilia, (1998), *Interpreting As Interaction*, London: Longman.

WADENSJÖ, Cecilia, (2001) 'Interpreting in Crisis: The interpreter's position in therapeutic encounters', in (ed I. Mason) *Triadic Exchanges. Studies in dialogue interpreting*, Manchester: St. Jerome, 71-85.

YILMAZ, Selim, (2012), "Türkçede sözlü derlem oluşturma çalışmaları üzerine değerlendirmeler Uluslararası Global COE Program Projesi çerçevesinde", *Corpus-based Linguistics and language Education*, Cilt 1, sf 165-184.

Extended Abstract:

This study sets out to explore the dynamics of interpreter-mediated interaction in dialogue interpreting settings in general. Building on the assumption that interpreters are ratified participants in face-to-face scenarios, the engaged attitude displayed by interpreters needs to be investigated to unfold the extent to which their active involvement affects interaction. How interpreters position themselves manifests itself on both verbal and non-verbal dimensions despite the fact that the attempts to bring these two dimensions together in research to explore the inherent complexity of interpreter-mediated interaction are few in number. Research on monolingual interaction presents some specific features which can be taken into account in the analysis of mediated interaction. A fine defined Conversation Analysis based notions are used in this study to better understand the dynamic nature of monolingual and mediated interaction. Video-audio recording of mediated talks and their transcriptions enable the researchers to adopt the necessary tools to select the sequences for a fine grained analysis of talk. Discourse based interactionist paradigm builds on the idea that there is a local negotiation among all the participants and it is only through close evaluation of recorded naturally occurring data that the roles assumed by interpreters can be accurately defined. The interpreters' task is not to be reduced to mere language transfer. They act as communication facilitators and bridge builders between people from different cultural backgrounds. Interpreting does not happen in vacuum, but is a process with inherent complexities embedded in a social context. This being why, language is cited here as a social action. From the linguistic point of view, culture and cultural entities are cited as extra-linguistic features and such macro-structural features are revealed in interaction on verbal and non-verbal actions. Conversation analytical approaches regard language as a key instrument to understand the complex structure of social interaction. Conversation as a type of social interaction is bounded by the physical presence of its participants. It is not aimed in Conversation Analysis to assess speakers' cultural and linguistic competence, nor to unveil hidden meaning or intentions underlying social interaction. The goal is to highlight recurring patterns of talk used to achieve a mutual goal. Coordinated actions are accomplished through participants' verbal and non-verbal behaviour. Interpreters' presence as a third party and the moves they make during interaction will have substantial impact on the participatory framework. The pronounced involvement of the interpreters in a mediated talk, highlighted in some recurring conversational practices, is shifted on a moment-by-moment basis. Whether a mutual understanding is achieved and a common ground among parties at talk is created can be identified in the way interpreters handle utterances issued by other participants. However, it is to be remembered that non-verbal moves can sometimes contradict the verbal component. The underlying assumption is that a combined analysis of verbal behaviour and non-verbal cues play a central role in shaping the interpreters' positioning. In managing the flow of information, interpreters assume epistemic rights and responsibilities, which are found in various sequential acting as a response to

an ongoing sequence. It suggests that some actions are not randomly performed but may initiate a range of other actions to demonstrate who will be in control of the talk. For instance, the one who is in the position of doing questions is in part in control of the conversation. While some questions are merely intended to elicit response from the one you are conversing with, others may indicate authority displayed in the act of doing a question. All in all, interpreters do not act as mere robots but are constantly confronted with a difficult task of distancing themselves from either of the participants, where the boundaries and their epistemic rights are not clearly defined and described. Interpreters are visible participants, yet what needs to be investigated is to what extent they interfere the interaction and the possible impacts of their moves both verbally and non-verbally.